

Post 12; 15: Abraham, praotac vjere: poziv, sumnja i vjera te Savez

U Post 12,1-8 Sveto pismo opisuje kako Bog počinje svoj projekt u svijetu ugroženom grijehom, nepovjerenjem i pobunom protiv Boga. Sada počinje ono što se može nazvati dugi povijesni hod Boga s njegovim narodom. Prema uobičajenom datiranju, Abraham se smješta u sredinu 19.st.pr. Krista (1850.g).

Bog izdvaja Abrahama iz skupine naroda, izdvaja ga i odvodi od njegova doma da bi s njim utemeljio novi početak. Množina izraza (*izvodi ga, pozva ga, razlikuje ga*) zapravo cilja na temeljnu teološku kategoriju izabranja (Neh 9,6 Abrahamovo izabranje smatra drugom temeljnom Božjom akcijom nakon Stvaranja svijeta). Od sada, Biblija više ne prati što rade drugi – iako Bog i o njima brine i vodi ih – nego se koncentrira na Abrahama i onu liniju njegovog potomstva pomoću koje Bog započinje nešto novo u povijesti.

Abraham treba, osim svoje obitelji i služinčadi, napustiti sve. Napustiti sve a prihvatiti riječ Božju. Napuštajući sve, on će u riječi Božjoj tražiti svoj život i iz nje je uzimati. To je upravo obrnut proces od onoga što su ljudi do sada činili kad su ulazili u grijeh – napuštali su riječ Božju i svoj život pokušavali sami utemeljiti, sami si dati puninu i ostvarenje. Dakle, s Abrahamom Bog počinje svoj projekt u čovječanstvu koje je ranjeno grijehom i zlom. Svijet kakav jest nakon zaraze grijehom on kreće spasiti i zato povijest koja sada započinje naziva povijest spasenja.

Da bi prihvatio i počeo živjeti svoju izabranost, Abraham treba napustiti svoj dosadašnji životni ambijent, svoje krvne i društvene veze, otići iz svoga kraja u kojem je živio. Pred njega Bog stavlja tri obećanja: dobit će zemlju, potomstvo i baštinit će blagoslov. Ovime su udareni temeljne oznake prve faze povijesti Izraela. Njezin razvoj Biblija će od sada pratiti pripovijedajući tijek događaja u pojedinim obiteljima od Abrahama pa naprijed.

Iz Abrahamovog izabranja je vidljivo da iz njega treba krenuti blagoslov za sve narode na Zemlji. No, isto tako moguće je naslutiti prve znake tenzija. Zemlja Kanaan koju je Bog namijenio Abrahamu još uvijek je nastanjena svojim dotadašnjim žiteljima, Kanaancima. Već ovdje, u samim počecima Izraela, zamjetna je napetost oko posjedovanja zemlje. Dakle, i u svojoj povijesnoj memoriji Izrael je svjestan da zemlja na kojoj živi nije uvijek pripadala njemu nego ju je zadobio Božjom voljom – od njega ju je primio na dar. Kasnije ćemo vidjeti da Bog zemlju uzima onima koji su je bili nedostojni i daje Izraelu-izabranom narodu koji na njoj treba ostvariti Božji projekt. Međutim, i Izraelova će nevjernost kasnije imati za posljedicu gubitak zemlje i odlazak u masovno prognanstvo u Babilon – babilonsko sužanjstvo. Zbog toga posjedovanje zemlje u memoriji Izraela jest jedan od znakova Božje naklonosti tj. njegovog blagoslova.

Abraham i njegovi potomci baštine Kanaansku zemlju

Prošavši zemljom u koju ga je uveo Bog, Abraham u Šekemu i Betelu podiže po jedan oltar. Ovime jasno daje do znanja da će njegovo posjedovanje zemlje biti u tijesnoj vezi s Bogom. Bog mu se javlja i obećava darovati zemlju njemu i njegovu potomstvu (12,7). Ovo se obećanje poput refrena ponavlja i prožima povijest Izraelovih patrijarha. Od sada oni će prebivati u njoj, a iz nje će izlaziti samo na svoju volju – Bog to od njih neće tražiti i uvijek će im pomagati da se u nju vrate (Abraham, Post 12-13; Izak 26,12; Jakov 46,3).

S druge strane, Bog će u svojim obraćanjima uporno Abramom i njegovima potomcima posvješćivati da su stranci u novoj zemlji (15,13-16). S jedne strane to treba u Abramovim potomcima čuvati svijest o tome da im je zemlju Bog dao na dar i da je takvom doživljavaju, a s druge strane da se prema ljudima koji su u njoj zatekli ponašaju kao što dolikuje u odnosu prema starosjediocima s poštovanjem. Abraham – prototip vjernika, svojim stavom u sporu oko zemlje sa svojim nećakom Lotom, koji je također stranac u zemlji, očituje upravo taj tip ponašanja – bez grabeža i nasilja, Abram miroljubivo kaže: ako ćeš ti nadesno, ja ću nadesno; ako ćeš ti nadesno, ja ću nalijevo (13,18). Nakon tog postupka Bog se javlja Abramom i potvrđuje ga u njegovu izabranju i blagoslovu. To je, dakle, tip ponašanja – skromnost i miroljubivost – kojeg Gospodin traži da bi se baštinilo zemlju i blagoslov. Zahvaljujući takvom ponašanju, Jakov će se vratiti iz tuđine nakon sporenja s Ezavom (27,46-28,5), a i njegovi potomci nakon boravka u Egiptu (49,29s; 50,12).

Abramova kušnja i sumnja kao koraci u sazrijevanju vjere

Abramov hod u sazrijevanju njegove vjere nije bio ravan i označen samo strmoglavim usponom. Nije ni mogao biti jer vjera nije jedna od čovjekovih aktivnosti „koja mu bolje ide“ od drugih. Vjera je život koji se uzima iz Božje ruke, povremeno i daje – daje u cijelosti Bogu ili čovjeku. A uzeti i dati svoj život drugome – pa bio on i moj Stvoritelj – nije lagan korak za čovjeka. Ovo davanje pretpostavlja vjeru i ljubav i tek s, kad zapnemo u davanju, vidi koliko ih imam tj. nemam.

U 12,10-20 Knjiga Postanka nam pripovijeda živopisnu zgodu koju su imali Abram i Sara. Pritisnut glađu, Abraham vodi svoj dom u Egipat (kao što će kasnije i sići i njegovi potomci). To je prvi događaj nakon što je Abraham, koji je zahvaljujući svojoj vjeri pošao iz očinskog doma i zemlje za glasom Božjim, primio veličanstvena Božja obećanja. Čovjek bi pomislio – sad će *happy end!* No, u vjeri nije tako i to će Abraham sada osjetiti.

Umjesto da Biblija pripovijeda kako će se na Abramom ispuniti maločas dana Božja obećanja, ona nam prikazuje Abrama koji se pred glađu na svoju ruku spušta u Egipat. I tamo zapada u kušnju. Egipćanima je zapela za oko Sarajina

ljepota. Što će Abram sada? Ako kaže istinu da mu je to žena, mogu ga kao stranca bez ikakvih problema ubiti a nju uzeti. Ako kaže da mu je sestra, onda već ima šanse da preživi. On vidi samo ove dvije mogućnosti. Ne računa sa trećom – ako je Bog dao obećanje da će imati potomka, jasno sa Sarajom, onda će se valjda on pobrinuti za ovu krizu. I, naizvan, sve ide lijepo – Saru su uzeli k faraonu a on – brat! – još dobiva i darove! Međutim, umiješao se Bog i iznio istinu na vidjelo.

No, da se Bog i nije umiješao, što se svakako dogodilo? Što je zapravo učinio Abram? Odričući se Saraje, on sam sebi zatvara put prema ostvarenju Božjih obećanja jer mu ona treba roditi obećanog sina. On je vjerom pristao na Božja obećanja i Bog ga sada poučava da jedino vjerom može nastaviti put do njihova ostvarenja. A vjera ponekad postaje, čini se, neizdrživo teška jer traži da se čovjek potpuno izruči Bogu. I tamo gdje mu je jasno kako i zašto, ali i tamo gdje ništa, ili gotovo ništa, nije jasno. Koliko god Abram bilo teško, on je ovim nevjerovanjem napravio veliku nelogičnost: radi vjere u Božji glas ostavio je očinski dom na čuđenje svijetu, odrekao se baštine koju je tamo imao – sve radi vjere i pošao za Bogom. A sada se odriče i te vjere! Odstupanjem od vjere, on gubi svoj identitet, odriče se onog što je, nakon odlaska iz očevog doma, do sada bio.

Ovim činom izdao je sebe i Boga kojem je do sada vjerovao. Bog, međutim, ne izdaje njega! Ne napušta ga nego intervenira kod faraona i vraća mu njegovu ženu Saraju. Abram je sada duboko ponižen, rekli bismo onako ljudski. Međutim, to je samo u našim ograničenim pametima tako. Bog gleda drugačije. Bog zna zašto Abram nije mogao sada izručiti svoj život u njegove ruke. Iako se nakon njegova odlaska iz očinske kuće činilo da je posve predan Bogu, sad se i sam uvjerio da se još uvijek ne uspijeva predati, ne uspijeva biti vjeran. No, Bog njemu jest vjeran. Bog je ima veće srce nego ja! Stekavši to iskustvo velike Božje dobrote i vjernosti – da ima veće srce – Abram sad može rasti u vjeri. Sad vidi da Božjem srcu može više vjerovati nego svom! Sad mu se može predati! I predavat će se od sada i zato će postati praotac vjere.

Hod kao ispunjenju obećanja

Sam tijekom događaja u kojima Abraham zadobiva potomstvo nastavio je biti dramatičan. S jedne strane, njegova žena Saraja je sterilna, a s druge strane umnažaju se Božja obećanja o brojnom potomstvu koje će biti poput pijeska na obali morskoj (13,16) ili zvijezda na nebu (15,5; 26,4). Iako se u prvi mah može činiti da ove okolnosti samo otežavaju Abrahamov hod, one ga pripremaju za novo veliko iskustvo Božje blizine i vjernosti – doživjet će da se život rađa ne iz snage ljudskog tijela nego iz vjernosti riječi Božjeg obećanja.

Hod u prema tom vrhunskom iskustvu bit će sve teži. Božje obećanje protivi se zdravom razumu – Saraja je sterilna, a Božja obećanja sve spektakularnija! Što to znači? Sukob vjere i razuma, vidimo, nije moderno otkriće – ta Bog ga je sam „izazvao“ i stavio pred Abrahama! To je Božji način postupanja oduvijek. Zapravo, već od prvog poglavlja Biblije vidimo da ljudi ne uspijevaju razumjeti Božji naum i njegov način potupanja.

U Post 15,2 vidimo kako Abraham govori Gospodinu: *Gospodine moj, Bože, čemu mi tvoji darovi kad ostajem bez poroda?* Jer nasljednik u njegovoj kući bit će sluga... Bog mu obnavlja obećanja (Post 15,4-5), a Abraham mu ponovo vjeruje (15,6). No, opet postavlja pitanje: kako ću ja doznati da ću zaposjesti zemlju (15,8)? Dakle, vidljiva je Abrahamova teškoća – kako vjerovati kad sve govori suprotno? No, on i dalje odlučuje više vjerovati Božjoj riječi negoli činjenicama i razumu! Bog mu tu vjeru uračunava u pravednost. Nato Bog s njim sklapa Savez – raspolovljenje životinje su garancija za preuzetu obvezu – ako ne ispunim obećanje nek mi se dogodi ono što se dogodilo ovim životinjama! Nakon saveza s Noom (Post 9), ovo je drugi savez kojeg Bog sklapa s čovjekom i pri tom obećava tj. obvezuje sebe a čovjeku ne postavlja nikakve posebne uvjete. Abraham samo treba i dalje biti poslušan riječi Božjoj.

Čekanje da se ispune Božja obećanja nije lako. Uslijed Sarajine nestrpljivosti i inzistiranja da njezin muž Abrahama začne dijete barem s njezinom sluškinjom Hagarom kad već ne može sa vlastitom ženom, rađa se Abrahamu sin Jišmael (16,1-16). Bog ovo dijete ne smatra Abrahamovim potomkom koji će baštiniti već obećanu zemlju i blagoslove, ali ga ni ne odbacuje! Naprotiv! Njegovoj majci Bog obećaje: *tvoje potomstvo ću silno umnožiti, od mnoštva se neće moći ni prebrojiti* (16,10)! Dakle, prema Božjem viđenju stvari, Izraelci su srodnici pustinjskih Arapa. To samo po sebi sugerira da ne bi trebali jedni druge gledati s prijezirom i biti neprijateljskim odnosima.

U Post 17 Bog se ponovno javlja Abram, obnavlja svoja obećanja, ali sada mu mijenja ime u Abraham, a Saraji u Sara, i traži od njega da sudjeluje u Savezu – treba obećati da će obrezati sve muške članove svoje kuće (i služinčad). Ako netko ne ispoštuje Savez, treba biti odstranjen iz svog roda (17,14), no to ne dokida Savez i Božju odlučnost da ispuni obećanja. Abraham pristaje, ali – paradoksalno – on još uvijek nema pravog potomstva tj. od svoje supruge Sare!

No, Abraham je još uvijek ustrajan u vjeri. Ne posustaje. I tada, u Post 18 dolaze mu tajanstveni posjetitelji. Oni su neka vrsta Božjih izaslanika, anđela, koji stižu u Abrahamovu kuću. Jer zbog specifičnog poimanja Božje uzvišenosti bilo bi nemoguće da Biblija Boga prikazuje u odveć ljudskim kategorijama. Nakon što ih je lijepo ugosti, oni Sari obećavaju porod. Novo obećanje!

Nakon toga gosti odlaze za Sodomu i Gomoru, gdje je Gospodin nakanio istražiti njihovu grešnost. A za to vrijeme Abraham stoji pred Bogom (18,22). Ovo je po mnogo čemu jedinstven tekst jer ni u jednom drugom u Starom zavjetu čovjek ne stoji neposredno pred Bogom. A kamoli da diskutira kao Abraham koji se zauzima kod Boga da ne uništi Sodomu (18,16-33). Bog odlučuje Abrahamu, svom izabraniku, otkriti što namjerava sa Sodomom i Gomorom – kao da mu je savjetnik!

Ono što Abraham u ovom razgovoru nije pogađanje s Bogom. Bog zna da ga Abraham smatra pravednim i zato ga pušta da govori. Abraham razmišlja: sigurno u gradu ima barem 50 nevinih – daleko bilo od tebe, Bože, da ubijaš nevinoga kao i krivoga, daleko bilo da ni sudac svega svijeta ne radi pravo! Iz ove početne ideje pravednosti potom izvlači zaključke: ako je sudac svega svijeta pravedan, onda neće uništiti grad ako je u njemu 50, 40, 30, 20, 10 pravednika! Prije svakog novog pitanja, Abrahamu se sigurno steže grlo – smijem li uopće zaustiti? Znao je da su bogovi ćudljivi, ali ovaj koji je njega izabrao valjda nije! Valjda će pravednost kod njega imati šanse? I dok se Abraham bojažljivo usuđuje prizvati na pravednost i na bazi nje progovoriti, Bog upravo to i želi! Dakle, ne da Abraham mijenja Božju volju, nego ga Bog pušta da dozrijeva u pravednosti i da u njoj bude i pred Bogom sve hrabriji. Što je pravedniji, bit će Bogu bliži, ona ga neće odvesti u stranputicu. Time će rasti kao čovjek! Time ga Bog osokoljuje da se vježba u prosuđivanju jer rast u pravednosti je zapravo rast pred Bogom. Njegov Bog, kasnije će postajati sve jasnije, jest pravedan – *pravda i pravo temelj su prijestolja njegova!*

No, njegova pravda je često naizgled drugačija od ljudske. Čovjeku neshvatljiva i teška. Uskoro će Abraham to osjetiti na svojoj koži! No, to mu je prilika naučiti da Bog, i kada je neshvatljiv, i tada je pravedan!